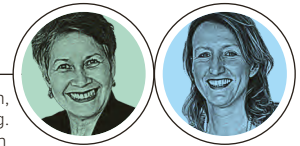

'BESCHERMJASSEN'

VOOR KWETSBARE LEERLINGEN ÉN LEERKRACHTEN

DOOR KITLYN TJIN A DJIE EN IRENE ZWAAN

Kitlyn Tjin A Djie is familietherapeut en ontwikkelde het werkmodel Beschermjassen, dat uitgaat van de kracht van families. Ze geeft onderwijs, training en begeleiding. **Irene Zwaan** heeft een bureau voor tekst met inhoud en schrijft ze vooral over in- en uitsluitingsmechanismen in de maatschappij. Daarnaast werkt ze samen met Kitlyn aan de ontwikkeling en beschrijving van Beschermjassen.

In de eerste groepen van het basisonderwijs zie je vaak dat kinderen in het begin een knuffel van thuis mee mogen nemen.

In de ontwikkelings-

psychologie heet dat een *transitional object*. Het is een periode waarin ze moeten leren om alleen in een nieuwe omgeving te zijn, weg van het vertrouwde huis, in afwezigheid van vader, moeder, opa's, oma's, broertjes en zusjes. Alles is anders, alles is nieuw, alles en iedereen is onbekend. Met behulp van een vertrouwd voorwerp zoals een knuffel of een speelgoedje voelen ze de veiligheid die ze nodig hebben om de nieuwe situatie aan te gaan.

De knuffel is een beschermjas die je helpt om te wennen aan de nieuwe gezichten en omgeving. Beschermjassen zijn rituelen, voorwerpen, herinneringen, geuren, foto's, muziek, alles wat je doet herinneren aan toen het goed, vertrouwd en veilig was. Beschermjassen brengen je terug naar de krachten van je familie, je cultuur en je geschiedenis. Het zijn de veilige omhullingen die je helpen door een moeilijke fase te komen.

Iedereen heeft beschermjassen nodig in tijden van moeilijkheden en kwetsbaarheid, of je nu jong of oud bent, een migratieachtergrond hebt of niet, gezond bent of niet. Beschermjassen kan ook een werkwoord zijn: je kunt iemand beschermjassen. In dit hoofdstuk gaan we in op het ontstaan en de werking van beschermjassen. Ook maken we een begin met de manier waarop beschermjassen op school kunnen helpen om een veilige en stimulerende omgeving voor leerlingen én leraren te creëren.

HET ONTSTAAN VAN BESCHERMJASSEN

Toen Kitlyn als Surinaamse in Nederland aan de slag ging in de jeugdzorg, viel haar op dat de hulpverleners maar weinig aandacht hadden voor de cultuur en familie van de cliënten. Vanuit haar eigen ervaring wist ze immers dat niet-westerse migranten andere familiewaarden kunnen hebben dan autochtone Nederlanders. Familie is essentieel. In haar werk met tienermoeders raakte het haar dat de – vaak migranten – meisjes zo alleen, ver van huis en familie, een kind moesten baren in een opvanghuis. En voor de baby's was het al helemaal verschrikkelijk dat ze op zo'n plek ter wereld kwamen. Het viel haar op dat de tienermoeders amper luisterden naar de adviezen van de hulpverleners, en daardoor belandden de kinderen vaak in onwenselijke en soms zelfs gevaarlijke situaties. In zo'n situatie,

waarbij een baby letterlijk in gevaar was, kwam ze op het idee om het anders aan te pakken en om – ook al waren ze in geen velden of wegen te bekennen – de familie van het meisje in te schakelen. ‘Wat zou je oma hier van zeggen?’ vroeg ze aan de moeder. Plotseling was er contact; het meisje keek Kitlyn aan, overdacht de vraag en gaf antwoord. Doordat Kitlyn haar terugbracht naar haar familie kon ze luisteren. Kitlyn realiseerde zich dat die moeders opnieuw ingebed moesten worden in hun roots en familie, om vooruit te kunnen komen. Om te kunnen luisteren naar de hulpverleners, te horen wat ze zeiden. Dat was het begin van het ontstaan van Beschermjassen.

EEN VEILIGE OMGEVING CREËREN

Kinderen en jongeren op school die zich kwetsbaar, buitengesloten, onveilig of eenzaam voelen, kunnen zich uit onmacht vervelend, humeurig of opstandig gaan gedragen. Op zo’n moment is het belangrijk dat je een kind beschermjast. Dat doe je door aan te sluiten bij iets uit de context van het kind. Maar als je daar geen weet van hebt en je reageert op het gedrag vanuit je eigen referentiekader, dan wordt het alleen maar onveiliger voor het kind. Als je een blinde vlek hebt voor de context van het kind, dan stel je niet de juiste vragen. Maar als je iets weet over de familie, cultuur en achtergrond van het kind, dan kun je daar eenvoudig bij aansluiten.

Vaak wordt gedacht dat kinderen met een migratieachtergrond sociale vaardigheidstraining nodig hebben, omdat ze niet meekomen, bijvoorbeeld in de groepsgesprekken en samenwerkingsopdrachten. Maar uit onderzoek blijkt dat ze de communicatiestijl die gehanteerd wordt niet herkennen, waardoor het onveilig wordt, ze niet meer empathisch kunnen zijn en stoppen met leren.

Elk kind heeft een andere familiegeschiedenis, en het is helpend voor leraren om daar vanaf dag één weet van te hebben. Als een kind bij zijn

oma woont, is het fijn voor het kind dat je af en toe vraagt hoe het met oma gaat. Dan heb je het kind gezien, voelt het zich herkend en erkend. En dat geldt niet alleen voor migrantenkinderen. Alle kinderen kunnen worden ingebed in beschermjassen van hun veilige thuis om daarbuiten te kunnen functioneren en leren.

Het is dus eigenlijk heel simpel: Kwetsbare kinderen voelen zich onveilig en raken verward als er geen aansluiting is bij hun referentiekader. Daardoor kunnen ze niet meer leren en stopt acuut hun empathisch vermogen. Het zijn niet alleen de slachtoffers, de gepeste kinderen die het lastig hebben, ook de dominante leerlingen, de pesters handelen vaak vanuit kwetsbaarheid. Het is dus de kunst om iedereen erbij te houden in de klas. En dat kun je doen met Beschermjassen.

BESCHERMJASSEN VOOR LEERKRACHTEN

Het vak van leraar – van basisonderwijs tot aan hoger onderwijs – is niet voor iedereen weggelegd. Vrijwel alle leraren kiezen voor het vak omdat ze een passie en een sterke missie hebben om kennis over te dragen aan de jeugd: zij die de maatschappij gaan dragen in de toekomst. Ze houden van hun vakgebied en ze houden van jeugd. Tegelijkertijd komt er veel stress bij kijken. De droom waarvoor je ging, blijkt in de praktijk grotendeels een illusie. De verwachtingen en wensen van de leraar komen namelijk niet altijd overeen met de eisen die de overheid, de samenleving én de school zelf stellen aan het onderwijs. De lesstof, de samenstelling van de klassen, passend onderwijs, werkdruk, lage waardering, weinig ruimte voor je eigen creativiteit, ‘lastige’ leerlingen, geen orde kunnen bewaren, alleen voor de klas staan, veranderingen, verhuizingen, fusies... Het zijn allemaal factoren die tot stress en spanning kunnen leiden. Daarnaast spelen uitsluitingsmechanismen in een team vaak net zo goed een rol als in de klas, zoals discriminatie, groepjesvorming, rotdelen en pesten.

Een leraar die kwetsbaar is, heeft zijn eigen beschermjassen nodig, om zelf veiligheid te kunnen ervaren én veiligheid te kunnen creëren in de klas. In een bijeenkomst met de leerkrachten van de gemengde basisschool De Kraal in Amsterdam, bleek dat van alle kernwaarden die in de loop der tijd enigszins verloren waren gegaan, en die men graag opnieuw wilde activeren, collegialiteit de belangrijkste was. Leerkrachten hebben een steunsysteem nodig om het vol te kunnen houden. Net als kinderen. Collega’s kunnen dan een belangrijke beschermjas zijn. ●

Dit artikel is gebaseerd op een hoofdstuk uit Aandacht voor verschil op school (ISBN: 9789023259190)